

Temanotat

Venezuela: Utsatte grupper og reaksjoner fra myndighetene

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

© Landinfo 2018

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 2098 Vika

0125 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Venezuela is in a deep economic, political and humanitarian crisis. President Nicolas Maduro was reelected as president 20th of May this year in an election that was far from democratic. Major part of the population has been participating in manifestations against the authorities throughout parts of 2017 and 2018 because of the authoritarian regime and lack of food and medicine as a consequence of the unsuccessful economic policy. The authorities have met the situation with arrests and violence. The freedom of speech has been reduced and every act that can be seen as oppositional can be met with reactions from the authorities. There is no sign of improvement.

SAMMENDRAG

Venezuela befinner seg i en dyp økonomisk, politisk og humanitær krise. President Nicolas Maduro ble gjenvalgt som president 20. mai i år, i et valg som karakteriseres som alt annet enn demokratisk. Befolkningen har i store deler av 2017 og 2018 demonstrert mot myndighetenes autoritære politikk og mangel på mat og medisiner som følge av en feilslått økonomisk politikk. Myndighetene har svart med anholdelser av demonstranter og andre. Ytringsfriheten snevres inn, og det skal etter hvert lite til for å bli antatt å være opposisjonell. Det synes ikke å være noen bedring i sikte.

INNHold

1. Innledning	6
1.1 Kildebruk	6
2. Bakgrunn	7
2.1 Utviklingen mot politisk og økonomisk krise	7
2.1.1 Tidligere president Hugo Chavez' politikk fra 1998 til 2013	7
2.1.2 Chavez' olje- og valutapolitikk.....	7
2.1.3 Nicolas Maduros presidentperiode fra 2013 – hyperinflasjon og demokratisk sammenbrudd.....	8
2.1.4 Presidentvalget 20. mai 2018 – bredt fordømt	9
2.1.4.1 Mulig attentatforsøk mot Maduro i august 2018.....	10
2.2 Høy grad av korrupsjon	10
2.3 Et svært høyt volds- og kriminalitetsnivå.....	11
2.4 Befolkningens manglende tillit til politi og rettsvesen	12
3. Omfattende demonstrasjoner mot regimet i 2017 og 2018.....	12
4. Grupper utsatt for reaksjoner fra myndighetene	13
4.1 Demonstranter utsatt for arrestasjoner og drap.....	13
4.1.1 Arrestasjoner.....	13
4.1.2 Drap	14
4.1.3 Behandling av de arresterte	14
4.2 Tilskuere og personer som befant seg i nærheten av demonstrasjonene	15
4.3 Antatte eller reelle politiske motstandere	15
4.3.1 Domfellelser for politiske/opposisjonelle handlinger.....	16
4.3.2 Løslatelser av politiske fanger.....	16
4.4 Journalister, mediefolk og andre som ytrer seg	17
4.5 Studenter.....	18
5. Los colectivos	18
5.1 Hva er los colectivos?.....	18
5.2 Forholdet mellom los colectivos og venezuelanske myndigheter	19
5.2.1 Los colectivos' involvering i demonstrasjonene i 2017.....	20
6. Referanser	21
6.1 Skriftlige kilder.....	21
6.2 Muntlige kilder	23

1. INNLEDNING

Venezuela befinner seg i en dyp politisk og økonomisk krise. Det en gang så rike, og på mange måter velfungerende landet, er nå det eneste landet i verden med hyperinflasjon, dvs. at prisene stiger med mer enn 50 % i måneden. Pengene er så og si verdiløse, og befolkningen får ikke tak i mat og medisiner. 1,6 millioner innbyggere, av totalt 30,6 millioner, skal ifølge International Organization of Migration (IOM) ha forlatt landet fra 2015 til 2017 (IOM 2018). Venezuela som tidligere mottok flyktninger fra andre latinamerikanske land, har nå selv blitt et land befolkningen flykter fra.

Politisk er situasjonen kjennetegnet av ekstrem maktkonsentrasjon og vanstyre. Regimet synes å være mer opptatt av å holde på makten enn å løse de store problemene landet står overfor, og har bl.a. satt den demokratisk valgte nasjonalforsamlingen til side (Benedicte Bull, som sitert i NRK 2018). Situasjonen har medført massive demonstrasjoner over hele landet, særlig i perioden fra april til slutten av juli 2017.

Landinfo forsøker i første del av notatet å belyse hvorfor situasjonen har blitt som den har blitt i Venezuela. Notatet beskriver den politiske og økonomiske politikken under Hugo Chavez, og hva som har skjedd under nåværende president Nicolas Maduros periode.

Hoveddelen i notatet omhandler situasjonen for personer som venezuelanske myndigheter anser for å være i opposisjon til regimet. Dette er personer som på en eller annen måte ytrer seg kritisk, eller som i handlinger viser sin opposisjon til regimet. Det er vanskelig å skille ut bestemte grupper som regimekritikere, siden store deler av befolkningen per i dag er kritiske til presidenten og hans regjering. Notatet forsøker likevel å trekke fram enkelte grupper. Videre tar notatet for seg hvilke typer reaksjoner disse kan bli møtt med fra regimets side, hva den enkelte kan utsettes for.

De såkalte los colectivos (radikal grasrotbevegelse) og deres eventuelle tilknytning til myndighetene under de mange demonstrasjonene i 2017 og 2018, er også omtalt i notatet.

Flere av temaene i notatet behandles på en summarisk måte, men er tatt med for å kunne se forhold i sammenheng. Dette gjelder både punktet om korrupsjon, vold og kriminalitet og befolkningens manglende tillit til politi og rettsvesen.

Landinfo har skrevet egne responser om den humanitære situasjonen i Venezuela (2018a) og om migrasjonen som skjer som følge av situasjonen i landet (2018b).

1.1 KILDEBRUK

Notatet baserer seg på skriftlige kilder som blant andre Human Rights Watch (HRW), FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), Amnesty International og diverse nyhetsartikler.

Landinfo har også konsultert flere muntlige kilder. En av kildene som hyppig har blitt brukt, er førsteamanuensis ved UiB, Leiv Marsteintredet. Andre kilder er den venezuelanske forskeren Antulio Rosales ved Senter for Miljø og Sikkerhet (SUM) ved UiO og professor Benedicte Bull fra samme sted. Dette er personer som er svært godt oppdatert på situasjonen i Venezuela.

Landinfo er klar over at det eksisterer ulike narrativ for å forklare Venezuelas situasjon, og hvorfor landet har havnet i en situasjon som av mange betraktes som en humanitær og økonomisk krise. Det har derfor vært viktig å innhente informasjon fra ulike muntlige kilder. Kildene er imidlertid jevnt over enige om beskrivelsen av dagens situasjon, og hvilke utfordringer befolkningen står overfor.

2. BAKGRUNN

I dette kapitlet vil vi forsøke å belyse politikken som har skapt den krisen Venezuela nå befinner seg i. Samtidig vil vi kort beskrive noen samfunnsforhold som er med på å opprettholde den svært vanskelige situasjonen i landet.

2.1 UTVIKLINGEN MOT POLITISK OG ØKONOMISK KRISE

2.1.1 Tidligere president Hugo Chavez' politikk fra 1998 til 2013

Venezuela har vært et av de mest stabile demokratiene i Latin-Amerika med en økonomisk vekst langt over gjennomsnittet. På 70-tallet var Venezuela dominert av det sosialdemokratiske partiet AD (Alianza Democratica) med Carlos Andres Perez som president. Perez satt som president fra 1974 til 1979 og fra 1989 til 1993. I 1992 ble regjeringen Perez utsatt for et kuppforsøk ledet av Hugo Chavez, som den gangen var offiser av lav rang. Kuppet var mislykket, men Hugo Chavez ble en populær mann gjennom dette kuppforsøket.

Hugo Chavez vant presidentvalget i 1998 og innledet en helt ny politisk epoke i Venezuela. Han ble gjenvalgt flere ganger, og satt som president inntil han døde av kreft i 2013. De politiske prosessene som president Chavez satte i gang ble kalt «den bolivarianske revolusjonen» og senere «sosialisme for det 21. århundre». Majoriteten av de som støttet opp om Hugo Chavez, kom fra den fattige delen av befolkningen, mens opposisjonen til Chavez representerte middel- og overklassen (SNL 2018).

Chavez var landets første president uten tilknytning til tradisjonelle politiske og økonomiske maktsirkler. Venezuela hadde gjennom hele 1980- og 1990-tallet vært preget av stor sosial og politisk uro, økende fattigdom og sosiale ulikheter. Dette til tross for at Venezuela i latinamerikansk sammenheng tidligere hadde merkelappen «velfungerende demokrati». Chavez satte sosial utjevning og utvikling i hovedsete, men konfliktnivået mellom tilhengere og motstandere av hans regjering økte. Han konsoliderte makten under sin presidentperiode, og landets autonome statlige institusjoner mistet mer og mer makt til presidenten. Chavez inngikk en rekke handels-, teknologi- og samarbeidsavtaler med land som Kina, Iran, Russland og Hviterussland. Han førte en utenrikspolitisk kurs med brodd mot USA og hadde nære bånd til Cuba (Krauze 2018).

2.1.2 Chavez' olje- og valutapolitikk

Venezuela er et av verdens mest oljeproduserende land. Da Hugo Chavez ble valgt som president i 1998, sysselsatte det statlige oljeselskapet PDVSA (Petroleos de Venezuela) 40 000 personer og produserte 3,4 millioner tønner olje per dag. Profitten fra selskapet gikk rett til landets sentralbank.

Etter at Chavez ble president, ble dette endret. Chavez bestemte at PDVSA's personale skulle ansettes etter politiske referanser mer enn etter faglige kvaliteter, og at oljen skulle selges til latinamerikanske land med sympatier for Venezuela. I 2002 var ca. 20 000 oljeindustriarbeidere blitt oppsagt, to tredjedeler av disse var personer med teknisk kompetanse.

PDVSA ble som et superdepartement. Det distribuerte mat, bygde hus og styrte en del av de forretningene som Chavez hadde nasjonalisert. Flere og flere ble ansatt i PDVSA, men oljeproduksjonen sank drastisk. Nedgangen i oljeproduksjonen, i tillegg til fallet i oljeprisen som startet i 2002 og nådde et bunnivå i 2008, gjorde at landets oljeinntekter ble lavere og lavere (Krauze 2018). Det ble aldri nedsatt noe oljefond, og gjelden til utlandet økte.

Professor i historie, Steinar Andreas Sæther, viser til Chavez sin valutapolitikk som en årsak til at landet i dag befinner seg i en økonomisk krise. Under Chavez sin periode opererte landet med flere ulike vekslingskurser. Én vekslingskurs ble brukt til nødvendige varer, og en annen kurs ble brukt på svartebørsen. Dette førte til at korrupsjonen i landet økte. Den offisielle kursen som enkelte i regimet hadde tilgang til, var mange tusen ganger bedre enn kursen på svartebørsen. All annen eksport enn olje ble dermed priset ut av markedet. På den måten ble det økonomisk sett billigere å importere varer fra utlandet enn å dyrke dem selv. Dette bidro til å undergrave den nasjonale produksjonen av varer og tjenester, og landet ble mer og mer avhengig av eksport av olje. Når oljeproduksjonen samtidig gikk ned og oljeprisene også sank, førte dette til en økonomisk krise (Sæther, telefonsamtale juni 2018).

Ifølge professor Benedicte Bull (som sitert i NRK 2018) bygget Hugo Chavez opp en stat rundt det å kontrollere og fordele oljepenger, og ikke rundt et demokratisk statsapparat.

2.1.3 Nicolas Maduros presidentperiode fra 2013 – hyperinflasjon og demokratisk sammenbrudd

President Nicolas Maduro ble valgt som president for en seksårsperiode i 2013. Maduro ble Chavez sin nærmeste allierte da Chavez ble syk, og han ble Chavez' visepresident. Etter at Maduro ble president, har Venezuelas økonomi rast nedover.

Kombinasjonen av en feilslått økonomisk politikk med omfattende pris- og valutakontroller, omfattende pengebruk og en stadig større avhengighet av oljepenger har medført både kollaps i hele produksjonsapparatet (inkludert olje) og hyperinflasjon (Benedicte Bull, som sitert i NRK 2018). Inflasjonen¹ i landet er estimert til 2400 % i 2017, og ble i januar 2018 antatt å komme opp i 13 000 % innen utgangen av året (Werner 2018). Inflasjonen var imidlertid økt til hele 46 000 % i juni, og IMF har estimert at den kan komme opp i 1 000 000 % innen utgangen av 2018 (Reuters 2018). Landet befinner seg nå i en dyp politisk, økonomisk og humanitær krise.

I desember 2015 vant opposisjonsalliansen Mesa de Unidad Democrática (MUD) 2/3 flertall i parlamentsvalget. I stedet for endringer, var valgseieren startskuddet til et demokratisk sammenbrudd i Venezuela. I desember 2015 sparket regjeringen høyesterett og erstattet den med nye og enda mer myndighetstro dommere. Parlamentet

¹ Norges Bank definerer inflasjon slik: «Inflasjon er vedvarende vekst i det generelle prisnivået. Inflasjon er det samme som et fall i verdien av penger, det vil si at man får mindre varer enn før for en bestemt pengesum. Inflasjonen måles vanligvis ved veksten i konsumprisene, [...]». (Norges Bank u.å.).

ble lammet av anklager om valgfusk som fratok opposisjonen 2/3 flertall. Høyesterett erklarte så alle nye lover for grunnlovsstridige. Situasjonen førte til en rekke demonstrasjoner fra opposisjonens side. Disse fortsatte i stort omfang i 2017 (Marsteintredet 2017).

Da regjeringen i slutten av mars 2017 forsøkte å ta makten fra nasjonalforsamlingen og gi den til Høyesterett uten hell, tilspisset konflikten seg. Voldsomme protester startet rett etterpå. Situasjonen toppet seg før 30. juli 2017, datoen for valg til en ny grunnlovgivende forsamling hvis oppdrag var å utforme en ny grunnlov som skulle gi økt makt til regimet. Valget var svært omstridt all den tid det var presidenten som ba om det, og motivet var å erstatte den valgte nasjonalforsamlingen med en ny. Store deler av opposisjonen boikottet valget i protest mot president Maduro. Valget har av opposisjonen blitt betegnet som manipulert. Alle de 545 som ble valgt inn i grunnlovsforsamlingen støtter opp om Maduros regime og er såkalte chavister. I praksis skal den nye grunnlovgivende forsamlingen nå overstyre den demokratisk valgte nasjonalforsamlingen i landet (Benedicte Bull, som sitert i Aaser 2017; NRK 2018; Marsteintredet, e-post august 2018).

Etter at den nye grunnlovgivende forsamlingen trådte sammen for første gang i begynnelsen av august 2017, avsatte den Venezuelas riksadvokat Luisa Ortega Diaz. Diaz har vært en av president Maduros mest frittalende kritikere, og har også forsøkt å stoppe den nye grunnlovgivende forsamlingen. Ifølge en FN-rapport fra juni 2018 har skiftet av riksadvokat ført til at myndighetenes overgrep mot opposisjonen ikke har blitt etterforsket (OHCHR 2018, s 12).

Se mer om demonstrasjonene mot myndighetenes politikk i kapittel 3.

2.1.4 Presidentvalget 20. mai 2018 – bredt fordømt

President Maduro ble gjenvalgt for en seksårsperiode som Venezuelas president 20. mai 2018. Valgoppslutningen var lav med 68 % deltagelse.

Valget har i ulike media blitt kalt en farse og en absurd forestilling. Opposisjonen vedtok å boikotte valget etter at deres viktigste kandidater ble nektet å delta. Den ukjente politikeren Henri Falcon ble den eneste viktige motkandidaten, men var uten sjanser mot Nicolas Maduro (Kurmanaev 2018; CNBC 2018). Utfallet av valget var således gitt på forhånd.

Ifølge Benedicte Bull ved SUM (som sitert i NRK 2018) kan man ikke kalle valget demokratisk. Valget ble organisert først etter at regimet hadde tatt kontroll over alle statsinstitusjoner, inkludert rettsapparatet. Samtidig var opposisjonskandidater fengslet og fradømt retten til å drive politikk.

Det var ingen uavhengige valgobservatører som overvåket valget, og det har blitt utøvd press mot velgerne for at de skulle stemme på Maduro. Et av de fremste midlene for å skaffe seg stemmer har vært de såkalte mateskene kalt CLAP (forkortelse for lokalkomiteene for forsyning og produksjon). Dette er en eske fylt med matvarer: ris, pasta, matolje, mel, tørrmelk og andre basisvarer (Stefansen 2018; Aponte & Martinez 2018). Ved hjelp av det såkalte Fedrelandskortet, Carnet de la patria, har myndighetene god kontroll på hvem som får tilgang til pappeskene med mat, og på hvem av dem som stemmer på deres kandidat. For store deler av befolkningen er esken med statlige matvarer den eneste næringskilden, og for enda flere er den et viktig tilskudd

(Stefansen 2018). Trusler om å droppe utlevering av mateskene ble brukt som et pressmiddel i Maduros valgkamp.

Til tross for at valget ikke tilfredstilte internasjonale standarder, og ble omtalt som en farse, er det også røster som hevder at Nicolas Maduro fortsatt har reell støtte i deler av befolkningen. Støtten til den bolivarianske revolusjonen finnes fortsatt i landet, ifølge Diego Marín Rios i LAG (Latin-Amerikagruppene i Norge), som følger situasjonen i Venezuela nøye gjennom kontakter og academia. Deler av den fattige befolkningen støtter fortsatt Maduro og hans politikk. Ifølge den samme kilden er det vanskelig å vite om støtten kommer fordi Maduros politikk på mange måter er diktatorisk, eller om det er andre forhold som ligger bak. Trolig er det en støtte til hele hans politiske prosjekt (møte i Oslo, april 2018).

2.1.4.1 Mulig attentatforsøk mot Maduro i august 2018

Den 4. august i år kom Nicolás Maduro uskadd fra det han hevder var et droneangrep under en militærparade i Caracas. Maduro og hans regjering var raskt ute med å beskyldte Colombias avtroppende president Juan Manuel Santos for angrepet, i samarbeid med sentrale opposisjonspolitikere som Julio Borges (i eksil i Bogotá) og Juan Requesens. Opposisjonen i Venezuela kaller attentat-anklagene en farse. I tillegg kom det flere rapporteringer om at det hele dreide seg om en gasseksplisjon i en nærliggende leilighet.

I dagene som fulgte har det kommet flere uavhengige vitneutsagn og mobilvideoer som støtter at det var et droneangrep. Blant annet hevder en tidligere politisjef i Venezuela, som er i opposisjon til regimet, at han hjalp til i angrepet som skal ha hatt støtte fra fraksjoner innad i militæret (Reuters, som sitert i Wedén 2018). Venezuelaforskeren Geoff Ramsey (som sitert i Wedén 2018) er ikke i tvil om at det var et droneangrep. Han viser til direktesendt TV hvor man kunne se at både Maduro og kona er redde, samtidig som Maduros styrker flykter til alle kanter. Dette slår sprekker i bildet han ønsker å vise av seg selv som uovervinnelig. Ramsey mener dette kan øke sjansene for at andre fraksjoner innad i militæret vil bli inspirert til nye kupp- eller attentatforsøk.

Regjeringen har arrestert flere personer som de mener var involvert i angrepet, men det er fortsatt uklart hvem som kan ha utført det (Koettl & Marcolini 2018; BBC News 2018b). Ifølge Geoff Ramsey bruker regjeringen angrepet til sin fordel ved å fortsette å fengse opposisjonspolitikere, selv om det ikke er lagt fram bevis for at de skal ha hatt kjennskap til hendelsen (Wedén 2018).

2.2 HØY GRAD AV KORRUPSJON

Venezuela rangeres som nummer 169 av 180 land på Transparency Internationals korrupsjonsindeks for 2017. Indeksen måler oppfatningen av korrupsjon for den enkelte borger i møte med offentlig sektor.² Transparency baserer seg på intervjuer med såkalte eksperter (bl.a. akademikere) og forretningsfolk (Slettemark, seminar mai 2018). Landet nederst på indeksen (180) oppfattes som mest korrupt (Transparency International 2018).

² Transparency definerer korrupsjon som misbruk av makt i betrodde stillinger for privat gevinst (Slettemark, seminar mai 2018).

Med den knappheten som er på mat og medisiner i Venezuela, har korrupsjonen økt. Ifølge Marsteintredet har oppgaver som tidligere var underlagt sivile, etter hvert blitt overtatt av militære strukturer med det formål å kunne skaffe inntekter. Et eksempel er at tankbiler med vann som kjører rundt til befolkningen i bydeler i Caracas er overtatt av militæret, som ser sitt snitt til å tjene ekstra ved å utføre disse oppgavene (Marsteintredet, juni 2018).

2.3 ET SVÆRT HØYT VOLDS- OG KRIMINALITETSNIVÅ

Venezuela er rangert som det farligste landet å bo i to år på rad, ifølge en gallupundersøkelse gjengitt av CNN (Smith 2018). Gallupundersøkelsen gjør en sammenligning av 142 land. Ca. 70 % av de intervjuede i de 142 landene³ har tillit til det lokale politiet i sitt land, mens det kun er 24 % av de spurte i Venezuela som har tillit til politiet. Kun 17 % av de spurte i Venezuela føler seg trygge når de går hjem om kvelden, sammenlignet med gjennomsnittlig 68 % for de andre landene. Gallupundersøkelsen bruker en indeks basert på borgernes følelse av sikkerhet, igjen basert på tillit til politiet, følelse av personlig trygghet og hvorvidt en person har vært utsatt for overgrep eller tyveri i løpet av siste år.

Venezuelanske myndigheter har ikke offentliggjort statistikk over antall drap i landet på mer enn ti år. Ifølge uoffisiell voldsstatistikk samlet inn av Venezuelan Observatory for Violence, ble det i 2017 drept 89 personer per 100 000 innbyggere. Totalt ble 26 616 personer drept i Venezuela i 2017. I dette tallet inngår registrerte drap, personer som har blitt drept i sammenstøt med myndighetene og såkalte voldelige dødsfall som er under etterforskning.

- 5535 av drapene ble begått av sikkerhetsstyrkene (InSight Crime 2017; OVV 2018)
- 60 % av ofrene var mellom 12 og 29 år
- 34 % mellom 18 og 24 år
- 95 % av de drepte var menn (OVV 2018)

En meksikansk NGO har foretatt en rangering av de mest voldelige byene i verden, og Caracas rangeres på toppen av denne listen med en drapsrate på 130 drap per 100 000 innbyggere i 2017 (InSight Crime 2018). Til sammenligning ville samme drapsrate i Oslo tilsvare ca. 720 drap per år. Faktiske drap i Oslo per år ligger på mellom åtte og ti drap (Dagens Næringsliv 2016).

Mange av drapene i Caracas rammer unge foreldre med små barn, noe som skaper store sosiale problemer. I Caracas blir hver dag fire barn foreldreløse på grunn av voldssituasjonen. Vinningskriminalitet er den vanligste årsaken til disse drapene (InSight Crime 2017).

Drapene blir begått dels av enkeltindivider, kriminelle gjenger og også fra myndighetshold (GNB - Venezuela's Bolivarian National Guard) (InSight Crime 2017).

Også andre byer i Venezuela, som Valencia og Ciudad Guyana, rangeres høyt på voldsstatistikken over verdens farligste byer (World Atlas 2018).

³ Undersøkelsen er basert på intervjuer med ca. 1000 personer i hvert av de 142 landene.

Forklaringene på hvorfor Venezuela har havnet på toppen av voldsstatistikkene er mange. Professor Benedicte Bull ved UiO viser til at forskerne fram til tusenårsskiftet pekte på en klar årsaksfaktor, nemlig økonomisk og sosial ulikhet. Denne forklaringen holder, ifølge Bull, ikke helt, siden volden har økt i noen av de landene i Latin-Amerika hvor ulikhetene har minket.

Narkotika nevnes som en annen årsak. Land som har vært brukt til produksjon, transport eller omsetning av narkotika har også hatt en voldsøkning. Samtidig finnes det også eksempler på land som har vært involvert i narkotika i mange år, men som ikke har hatt noen voldstradisjon. Straffefrihet trekkes også fram; drap som forblir ustraffet slik de i stor grad blir i Venezuela og en rekke andre land i Latin-Amerika, fører til at straff får en begrenset preventiv virkning. Bull sier at det er vanskelig å trekke fram enkeltforklaringer på at vold oppstår, men viser til at historisk har voldsnivået ofte steget med økte inntekter, for eksempel i takt med oljeprisen. Økte oljepriser har bidratt til penger i omløp, og mye har også tilfalt marginaliserte grupper (Bull 2016).

2.4 BEFOLKNINGENS MANGLENDE TILLIT TIL POLITI OG RETTSVESEN

Ifølge Leif Marsteintredet og Antulio Rosales (telefonsamtaler, juni 2018) har befolkningen i Venezuela generelt ingen tillit til det venezuelanske politiet. Dette betyr at få går til politiet for å anmelde kriminelle forhold. Marsteintredet viser til at det gir liten mening i å anmelde et forhold, spesielt i dagens situasjon. Dersom en person skal anmelde et forhold som har med venezuelanske myndigheter å gjøre, vil vedkommende selv få problemer med politiet. Politivold er dessuten et allment kjent problem.

OHCHR (2018, s. 9) viser til at myndighetene ikke har blitt stilt til ansvar for de overgrep som har foregått i forbindelse med demonstrasjonene i 2017 og 2018, se punkt 4.1.2.

Ifølge Marsteintredet fungerer rettsvesenet svært dårlig. Under tidligere president Chavez i 2004, fikk presidenten full kontroll over Høyesterett. Dommere er ansatt i midlertidige stillinger og kan lett bli avsatt dersom de skulle avsi dommer som strider mot presidentens vilje. Dommene er i stor grad diktert, og ifølge Marsteintredet taper aldri den venezuelanske staten en sak (telefonsamtale, juni 2018).

3. OMFATTENDE DEMONSTRASJONER MOT REGIMET I 2017 OG 2018

Menneskerettighetssituasjonen i Venezuela er ifølge flere rapporter svært kritisk (OHCHR 2017; OHCHR 2018; HRW 2017a; Amnesty 2017). I løpet av 2017 tok store folkemengder til gatene i Venezuela og protesterte mot president Maduros regjering og klandret den for maktmisbruk, den økonomiske krisen i landet og for manglende tilgang til mat og medisiner. Situasjonen toppet seg under de mange demonstrasjonene som fant sted i perioden april til slutten av juli 2017, med massive arrestasjoner av demonstranter og andre.

I alt ble det arrangert 9787 protestaksjoner, gjennomsnittlig 27 demonstrasjoner per dag. Dette var en økning på 41 % fra 2016 (OVCS 2018a).

Anholdelsene fortsetter også etter at de store demonstrasjonene har opphørt. Fortsatt foregår det demonstrasjoner mot myndighetene i Venezuela, selv om de samler færre folk enn tidligere (OHCHR 2018, s. 23).

I løpet av de første 90 dagene i 2018 ble det registrert 2414 protestaksjoner, dvs. gjennomsnittlig 26 aksjoner per dag. Dette er en økning på 90 % fra tilsvarende periode i 2017, ifølge den Caracas-baserte rettighetsgruppen Venezuelan Observatory for Social Conflict (OVCS 2018b). Ifølge forsker Antulio Rosales har disse demonstrasjonene vært mindre i omfang og mer lokalt forankret enn demonstrasjonene i perioden april til slutten av juli i 2017 (telefonsamtale, mai 2018). Demonstrasjonene foregår i større grad ute i regionene i lokale nabolag. Befolkningen demonstrerer på grunn av manglende vann, elektrisitet og transport. Deler av hovedstaden Caracas har i perioder vært uten vann i dager og uker. Flere byer mangler også offentlig transport, bussene står fordi de ikke blir reparert osv. Dette er eksempler på forhold som får befolkningen til å ta til gatene og protestere.

4. GRUPPER UTSATT FOR REAKSJONER FRA MYNDIGHETENE

Dette er ingen uttømmende oversikt over grupper og personer som kan være utsatt for overgrep fra myndigheter og andre i Venezuela, men Landinfo har trukket fram de mest omtalte gruppene.

4.1 DEMONSTRANTER UTSATT FOR ARRESTASJONER OG DRAP

Under protestene i 2017 gikk myndighetene hardt ut mot demonstrantene. Det ble rapportert om utbredt bruk av vold og flere ble drept. I tillegg ble mange arrestert. Få eller ingen har blitt stilt til ansvar for overgrepene.

4.1.1 Arrestasjoner

HRW rapporterer om overgrep av en dimensjon som ikke har vært sett i Venezuela tidligere (HRW 2017a). Ifølge FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR 2017) som referer til NGO-kilder, skal 5051 personer, inkludert 420 barn, ha blitt vilkårlig arrestert i perioden 1. april til 31. juli 2017.

Ifølge HRW har medlemmer av ulike sikkerhetsstyrker arrestert flere enn 5300 personer i forbindelse med demonstrasjoner mot myndighetene i perioden fra april til november 2017. HRW viser til at enkelte demonstranter kan ha vært delaktige i voldsaksjoner, men det store flertallet av de berørte deltok i ikke-voldelige demonstrasjoner (HRW 2017a, s. 18). Demonstrantene har delvis blitt pågrepet når de har demonstrert, men enkelte har også blitt pågrepet når de har vært på vei hjem fra demonstrasjoner (HRW 2017a, s. 27).

Myndighetspersoner og såkalte los colectivos (informasjon om colectivos i kapittel 5) skal ifølge HRW (2017a, s. 39) og OHCHR (2017) ha stått bak arrestasjonene, selv om de etter loven er uten formell myndighet. Colectivosene skal etter pågripelsene ha overgitt de arresterte til venezuelansk politi eller til nasjonalgarden.

I etterkant av de store demonstrasjonene som fant sted fra april til og med juli 2017, har sikkerhetsstyrkene, spesielt etterretningstjenesten, fortsatt å arrestere folk på utenomrettslig vis. Disse arrestasjonene har ifølge OHCHR (2018) foregått på en mer selektiv måte enn under de store demonstrasjonene i 2017. Ifølge OHCHR skal minst 570 personer ha blitt arrestert i perioden 1. august 2017 til 30. april 2018, og av disse var 35 av de arresterte mindreårige. Personer som ble anholdt i denne perioden omfattet politiske og sosiale aktivister, studenter, menneskerettighetsforsvarere, mediefolk og medlemmer av de væpnede styrker (OHCHR 2018, s. iii).

4.1.2 Drap

Ifølge en offisiell rapport fra Venezuelan Communications Ministry (som sitert i HRW 2017a, s. 41) ble 167 personer drept i forbindelse med demonstrasjoner i perioden 6. april til 4. august 2017. 17 av personene var barn yngre enn 18 år. 29 av de drepte mistet livet 30. juli 2017, dagen for folkeavstemningen om et «ja» til en ny grunnlovgivende forsamling.

Sikkerhetsstyrkene skal ha vært ansvarlig for drapene på minst 46 personer i forbindelse med demonstrasjonene. Den forrige riksadvokaten sendte ut arrestordre på flere av sikkerhetsfolkene som angivelig sto bak drapene, men per juni 2018 har kun en av disse sakene blitt bragt inn for rettsapparatet. Det er en sak mot en lokal politimann som er anklaget for et drap i mai 2017. Det foreligger ingen etterforskning og heller ingen dom i saken. Sikkerhetsstyrkene har ikke blitt stilt ansvarlig for sine handlinger (OHCHR 2018, s. 9). Myndighetene prøver imidlertid å tilfredsstille internasjonalt press ved å statuere et eksempel på at de fører rettsaker mot sikkerhetstjenesten (OHCHR 2018, s. 9; Marsteintredet, telefonsamtale juni 2018).

Etter at forrige riksadvokat ble avsatt av den nye grunnlovgivende forsamlingen i august 2017, og en ny kom på plass, har etterforskningsprosessen mot de som angivelig skal ha begått overgrep, blitt ytterligere forsinket og svært lite har blitt gjort (OHCHR 2018, s. 10).

Også i perioden før april til august 2017, ble personer drept i myndighetenes sikkerhetsoperasjoner. Fra juli 2015 til mars 2017 skal 505 personer ha blitt drept (OHCHR 2018). Dette er personer som har blitt drept i myndighetenes såkalte operasjoner for frigjøring av folket (Operations for the Liberation of the People (OLPs)). Operasjonene ble brukt som et påskudd til å bekjempe kriminalitet, og ble først og fremst utført i fattige strøk. «Kriminelle» ble arrestert uten arrestordre, og unge menn som myndighetene anså for å være i opposisjon til regimet, ble drept. OHCHR (2018) viser til at sikkerhetsstyrkene har forsøkt å få det til å se ut som drapene har skjedd i skuddvekslinger mellom partene.

4.1.3 Behandling av de arresterte

Enkelte av de anholdte har blitt holdt i uker og måneder. Andre har blitt sluppet etter noen få dager. Ifølge Antulio Rosales (telefonsamtale, mai 2018) er det vanlige mønsteret at demonstranter blir holdt noen dager.

De som ble arrestert, har rapportert til HRW at de ble kjørt rundt i mange timer før de ble bragt til arresten eller ble presentert for en dommer. I løpet av perioden hvor de ble holdt og kjørt rundt, skal de ha blitt trakassert og truet, og også blitt utsatt for overgrep i bilene. Enkelte skal ha blitt frastjålet eiendeler.

Ifølge HRW har overgrepene mot demonstrantene bestått av brutale slag, elektroshokk, tåregass og seksuelle overgrep. Flere skal ha blitt holdt i små, overbefolkede celler.

Noen av de som ble anholdt, skal ha blitt nektet mat, mens andre skal ha blitt tvunget til å spise avføring og sigaretter. Tilgangen til medisinsk behandling skal ha vært mangelfull. HRW har bekreftet at tortur skal ha blitt brukt mot demonstrantene i flere tilfeller (HRW 2017a, s. 19). HRW viser til en konkret episode hvor en person ble tvunget til å følge med representanter for myndighetene i etterkant av en demonstrasjon. Personen ble utsatt for tortur og ble utspurt om andre opposisjonelle. Personen fikk en dom for å ha framprovosert hat og også for å være i besittelse av eksplosiver. Han slapp å sone, men fikk meldeplikt (HRW 2017a, s. 22).

HRW rapporterer om overfylte celler hvor de anholdte måtte oppholde seg i flere dager, dårlig tilgang til mat og mangelfulle sanitære forhold, i tillegg til en behandling som HRW definerer som tortur.

Amnesty rapporterer om det samme, og viser til konkrete eksempler på personer som har blitt holdt i varetekt i flere måneder, som nektes medisinsk behandling og som ikke har tilgang hverken til rent vann eller tilstrekkelig med mat (Amnesty 2018).

Ifølge OHCHR's rapport fra 2018 har venezuelanske myndigheter brukt makt mot demonstranter helt siden 2012. Etter 2015 skal myndighetene ha satt i gang særskilte operasjoner mot personer som har demonstrert mot regimet. OHCHR har dokumentert over 90 tilfeller av personer som har vært anholdt og blitt utsatt for en eller flere typer av det de mener er inhuman og grusom behandling. OHCHR skriver at mishandlingen og torturen som har blitt dokumentert, innebærer bruk av elektroshokk, alvorlige slag, voldtekt og annen form for seksualisert vold, kvelning med plastposer og kjemikalier. OHCHR har også dokumentert tilfeller av det de hevder er grusom, inhuman og nedverdiggende behandling av arrestertes familiemedlemmer (OHCHR 2018, s. 29-30).

4.2 TILSKUERE OG PERSONER SOM BEFANT SEG I NÆRHETEN AV DEMONSTRASJONENE

HRW rapporterer at arrestasjonene i 2017 også rammet personer som kun sto og så på demonstrasjonene (HRW 2017b, s. 18, s. 37).

Politiet har kommet til protestaksjoner og brukt våpen både mot demonstranter og mot personer som ikke deltok i demonstrasjonene, men som bodde i nabolaget, ifølge HRW (2017b, s. 26). Også personer som befant seg i nærheten av demonstrasjoner, ble anholdt uten selv å ha deltatt (HRW 2017b, s. 37).

4.3 ANTATTE ELLER REELLE POLITISKE MOTSTANDERE

Personer som ikke selv deltok i demonstrasjonene i perioden april til juli 2017, men som er motstandere eller antas å være motstandere av regimet, har også vært utsatt for anholdelser. Felles for anholdelsene er at politiet ikke har hatt en pågripelsesordre når de har anholdt personene. Mange av de anholdte har heller ikke fått tilgang til advokat. Flere av de pågrepne har blitt holdt på såkalt ukjent sted, hvor familiemedlemmene ikke har kunnet kontakte dem. Tilfellene som HRW har dokumentert (2017a, s. 31-32), har drevet ulik opposisjonell virksomhet og tilhører ulike opposisjonspartier. Ikke alle har hatt posisjoner innenfor opposisjonen. En av de anholdte var bror til en opposisjonell, og slektskapet førte til at han ble pågrepet.

Ifølge lokale organisasjoner (som sitert i OHCHR 2018, s. iii) skal minst 12 320 politiske motstandere av regimet ha blitt arrestert i perioden januar 2014 til april 2018.

Dette tallet omfatter også de som myndighetene oppfatter som en trussel. Av disse skal mer enn 7000 ha blitt løslatt på ulike betingelser. Ifølge OHCHR (2018, s. iii) lever mange av disse i frykt for å bli tatt inn igjen, og flere har forlatt Venezuela.

HRW viser i sin rapport fra august 2017 (2017a, s. 24) til et tilfelle der personer innenfor opposisjonen ble arrestert fordi de organiserte en streik for å protestere mot valget som skulle finne sted 30. juli 2017. Personene ble utsatt for ulike former for tortur. HRW har vært i kontakt med personer som ble anholdt, som forteller om grov seksuell trakassering mot kvinnelige anholdte.

Fem ordførere fra opposisjonspartiene ble dømt til 15 måneders fengsel i midten av 2017. De fem ble samtidig diskvalifisert fra å stille til valg som ordfører. Retts sakene var summariske og uten rettsgarantier. Fire av de fem dro fra landet før soning (HRW 2017a, s. 34).

4.3.1 Domfellelser for politiske/opposisjonelle handlinger

Ulike kilder oppgir ulike tall på antall politiske fanger i Venezuela. De forskjellige kildene har ulike definisjoner av begrepet politisk fange, og dermed er det her, som i en del andre land, usikkerhet rundt det eksakte tallet.

Noen av dem som har blitt anholdt i forbindelse med demonstrasjonene, har blitt domfelt mens andre har sluppet fri. «Oppfordring til offentlig uro» har vært en vanlig domsavsigelse i flere av sakene. Dommene har medført ulik form for straff. Noen har blitt løslatt og dømt til meldeplikt, mens andre har fått fengselsstraff (HRW 2017a).

Ifølge menneskerettighetsadvokaten Alfredo Romero (som sitert i Renwick u.å. og BBC News 2018a) hadde Venezuela 238 politiske fanger per februar 2018. Venezuelanske myndigheter hevder, ifølge Romero, at det ikke eksisterer politiske fanger i Venezuela, men at de sitter fengslet fordi de har deltatt i kriminelle handlinger. The New York Times (2018) viser til menneskerettighetsgrupper som hevder at selv etter løslatelse av flere fanger i juni 2018, er antallet politiske fanger høyere enn 300.

Landinfo har ingen oversikt over navn på domfelte og lengde på fengselsdommene, men er kjent med at enkelte har fått mange års fengselsstraff. BBC News (2018a) viser til en politisk fange som ble dømt til åtte års fengsel for blant annet sivil ulydighet da han deltok i en demonstrasjon mot myndighetene i 2014.

4.3.2 Løslatelser av politiske fanger

39 politiske fanger ble løslatt 1. juni 2018. Rett etter at president Maduro vant valget 20. mai 2018, meddelte han at han ville løslate personer som sitter fengslet grunnet aktivitet mot myndighetene, altså opposisjonelle. Maduro gikk videre ut med informasjon om at de fengslede måtte takke ham for at han ville løslate dem til tross for at de har blitt anklaget for kriminelle handlinger (The New York Times 2018).

Blant de løslatte var den opposisjonelle Daniel Ceballos, som tidligere var ordfører i byen San Cristóbal vest i Venezuela. Ceballos sonet en dom på fire år for opprør og organisering av protester mot regjeringen i 2014. Etter løslatelse, må Ceballos månedlig melde seg til myndighetene. Han kan ikke forlate Venezuela, og han kan heller ikke snakke med media eller kommentere forhold i sosiale medier, ifølge en beslutning fra retten. En annen som ble løslatt var en pensjonert general, Angel Vivas, som hadde sittet fengslet i ca. et år (The New York Times 2018).

I mai 2018 satte regjeringen fri 20 personer som satt arrestert på grunn av protester mot myndighetene (The New York Times 2018).

Det er uvisst om flere politiske fanger vil bli løslatt i nærmeste framtid. Menneskerettighetsadvokaten Alfredo Romero (som sitert i The New York Times 2018) frykter at nye fengslinger vil skje etter hvert som personer blir løslatt. Opposisjonspolitikeren Leopoldo López, som er Venezuelas mest kjente politiske fange, sitter fortsatt fengslet. Han soner en 14-årig fengselsdom for å ha oppfordret til anti-regjeringsprotester. López er tidligere ordfører, og kommer fra den politiske og økonomiske eliten i landet (The New York Times 2018).

Ifølge Leif Marsteintredet er det en bevisst strategi fra myndighetene overfor det internasjonale samfunnet at de løslater arresterte. Men samtidig arresterer de nye personer. Det er også slik, ifølge Marsteintredet, at myndighetene ønsker å bli kvitt en del opposisjonelle, og at det er flere som løslates med forbehold om at de skal reise ut av landet (telefonsamtale, juni 2018).

4.4 JOURNALISTER, MEDIEFOLK OG ANDRE SOM YTRER SEG

Journalister og andre som ytrer seg kritisk mot det venezuelanske regimet kan bli utsatt for reaksjoner fra myndighetenes side. Dette gjelder både journalister som ytrer seg i skriftlig medier og personer som ytrer seg i sosiale medier.

Ifølge OHCHR (2017) ble 60 journalister og andre mediefolk arrestert i perioden 1. april til 31. juli 2017, da de store massedemonstrasjonene mot regimet fant sted. De fleste av disse ble løslatt etter flere timer, og ofte måtte de slette bilder de hadde tatt under demonstrasjonene. En journalist ble holdt i 16 dager. Av de 60 arresterte var 54 menn og 6 kvinner (OHCHR 2017, s. 26). Ifølge OHCHRs informasjon var det sikkerhetsstyrkene som sto bak de fleste overgrepene mot journalistene, men journalister ble også angrepet av demonstranter og supportere fra både opposisjonen og myndighetene.

Det har også vært overgrep rettet mot journalister etter at massedemonstrasjonene ble avsluttet i juli 2017. Mellom januar og april 2018 har det blitt dokumentert 86 tilfeller av brudd på ytringsfriheten i form av overgrep (OHCHR 2018, s. 37). I 2017 ble det registrert 708 tilsvarende saker. De fleste overgrepene i 2017 skjedde i forbindelse med massedemonstrasjonene.

Det har imidlertid også blitt begått overgrep (violations) mot journalister som har skrevet om helse- og matsituasjonen, fengselsforhold og korrupsjon. Journalister som har skrevet om disse temaene, har blitt utsatt for trakasseringer, nedverdiggende oppførsel fra myndighetene, angrep og arrestasjoner. Journalister måtte skjule kameraet når de ønsket å ta bilder på et offentlig sykehus i Caracas for å dokumentere forholdene der (OHCHR 2018, s. 37).

Innsnevringen av ytringsfriheten for journalister og mediefolk har også rammet representanter for NGOer, akademikere, studentledere, sosiale og politiske ledere og andre som har ytret seg kritisk mot regimet. Ifølge OHCHR (2018, s. 38) har disse blitt trakassert, truet og angrepet eller arrestert for å ha uttrykt meninger som er i opposisjon til regimet.

Personer som har ytret seg kritisk mot regimet på sosiale medier, har ifølge HRW (2017a, s. 18-19) også blitt utsatt for overgrep fra venezuelanske myndigheter. HRW viser til et konkret tilfelle der en person i april 2017 ble oppsøkt hjemme av

representanter for venezuelansk sikkerhetstjeneste. Personen skal offentlig ha kritisert det venezuelanske regimet. Personen ble tatt med til hemmelig sted, torturert og holdt over flere uker før han slapp fri og måtte undertegne et dokument som sa at han var blitt holdt i én dag. Personen fikk så meldeplikt, men greide å komme seg ut av landet.

OHCHR viser til et konkret tilfelle med en studentleder og politisk aktivist fra delstaten Mérida som har sittet arrestert siden januar 2016 for å ha twitret mot myndighetene. Saken endte i retten og han ble anklaget for å ha oppmuntret til å spre hat og falsk informasjon (OHCHR 2018, s. 38). Landinfo har ikke noe nærmere informasjon om dette konkrete tilfellet.

Ifølge Leif Marsteintredet er også venezuelanere som befinner seg i utlandet redde for offentlig å kritisere forhold i Venezuela i sosiale medier eller i andre medier. De fleste tør ikke uttrykke kritikk, særlig ikke hvis de har familie i Venezuela. De er redde for at familien skal oppleve reaksjoner på grunn av ytringer de har kommet med fra utlandet (telefonsamtale, juni 2018).

Administrative hindringer har også vært brukt for å ramme ytringsfriheten. Blant annet har det vært vanskelig å skaffe papir til trykking av aviser. Anskaffelse av papir har nemlig vært monopolisert gjennom et statlig foretak siden 2013, og hyperinflasjon har ført til at det er for dyrt å importere papir (OHCHR 2018, s. 38). Flere mediebedrifter har vært rammet av slike hindringer på grunn av antakelser om at de fører en anti-myndighetslinje. Åtte TV-kanaler og 54 radiostasjoner ble nedlagt i løpet av 2017. Flere trykkerier er ute av drift, 17 avisredaksjoner (*printed media*) ble stoppet i 2017 (seks av dem permanent). Og mellom januar og april 2018 har i tillegg minst syv avisredaksjoner måtte legge ned driften på grunn av papirmangel (OHCHR 2018, s. 38).

4.5 STUDENTER

Venezuelanske myndigheter følger med på aktivitet som foregår på universitetene. Politi og andre myndigheter har hatt razziaer ved universitetene. Studenter blir generelt sett på som potensielle motstandere av regimet, og flere studenter har, ifølge Marsteintredet ved UiB, vært utsatt for arrestasjoner. Universitet Andrés Bello utenfor Caracas er et av universitetene som har vært utsatt for razziaer (Marsteintredet, telefonsamtale august 2017).

5. LOS COLECTIVOS

Los colectivos har blitt trukket fram som en gruppe som har vært involvert i myndighetenes reaksjoner rettet mot demonstranter og andre. Det er noe uvisst hvilken rolle de egentlig har spilt og hvor sterke bånd denne gruppen har til myndighetene.

5.1 HVA ER LOS COLECTIVOS?

Los colectivos er fellesbetegnelsen på venstreorienterte grasrotgrupperinger som oppstod i fattige bydeler i Caracas på 1970- og 1980-tallet. På norsk kan los colectivos oversettes med kollektiv i betydningen gruppe/organisasjon/nettverk/grasrotgruppering.

De mest kjente colectivos er La Coordinadora Alexis Vive, La Coordinadora Cultural Simón Bolívar, Los Tupamaros og La Piedrita. Det er imidlertid også flere andre som har mindre innflytelse og som er mindre synlige (Rosales, telefonsamtale juni 2018; Strønen 2017, s. 125).

Iselin Strønen viser i sin bok til at los colectivos er svært synlige i den enkelte bydel/område hvor de holder til. Gruppene slagord vises som graffiti på murer og vegger. Gruppene kontrollerer de ulike områdene og beskytter befolkningen mot andre grupper som kan være andre colectivos eller andre grupperinger. Strønen skriver at jo større tilstedeværelse en colectivo har i et område, jo tryggere er området hva gjelder inngripen fra andre «konkurrerende» gjenger som kjemper om territoriell kontroll. Strønen trekker fram bydelen 23 de Enero som er et av de fattige slumområdene i Caracas, som et trygt sted nettopp fordi området er beskyttet av en sterk colectivo (Strønen 2017, s. 125).

Tupamaros er den gruppen vi hyppigst hører om i media. Den har røtter i sosiale nettverk i ulike områder av slumbydeler i Venezuela (Strønen 2017; Marco 2017).

Ifølge forsker Leif Marsteintredet er det litt forskjellig oppfatning om hvorvidt Tupamaros kan kalles en colectivo eller ikke. Tupamaros er også et registrert politisk parti, så de er mer enn en colectivo, men er ikke et vanlig politisk parti i vår forståelse av ordet. Marsteintredet opplyser at det eksisterer en rekke bilder av Tupamaros der de opererer med våpen og er tildekket. Marsteintredet karakteriserer dem som en militær bevegelse og opplyser at de har en militær fløy (telefonsamtale, juni 2018).

5.2 FORHOLDET MELLOM LOS COLECTIVOS OG VENEZUELANSKE MYNDIGHETER

Det råder noe ulik formening om hvor sterke bånd disse gruppene har til venezuelanske myndigheter. Imidlertid synes det å være på det rene at det er en viss kobling mellom de to, og at los colectivos er å regne som radikale støttespillere til Maduro-regjeringen. Det synes også klart at gruppene har våpen, og at eventuelle overgrep de begår ikke blir straffeforfulgt. Koblingen mellom colectivos og myndighetene kan være på ulike nivå gjennom sosiale og politiske nettverk og bekjentskaper (Marsteintredet, møte i Bergen mars 2018; Rosales, e-post 2018 og telefonsamtale juni 2018).

HRW (2017b) viser til at colectivos har vært brukt som en betegnelse på et utall sosiale bevegelser som har støttet, og i visse tilfeller implementert, myndighetenes politikk. Mange av gruppene har ikke vært involvert i vold, men har vært knyttet til en rekke sosiale oppgaver og drevet bl.a. med utdanning, helse og miljøoppgaver.

Både Marsteintredet og Rosales uttaler at det innenfor los colectivos finnes grupperinger som primært driver sosialt arbeid, og som ikke er bevæpnet. Noen av dem er i større grad sivile enn andre. Ideen bak gruppene er at de utøver sosial kontroll, men også tradisjonelle sosiale tjenester som blant annet matdistribusjon (telefonsamtaler, juni 2018). Det går også klart fram hos Strønen (2017, s. 126) at los colectivos driver humanitært arbeid i form av utdanning og helseforetak, men at enkelte kun refererer til gruppene som paramilitære grupper. Strønen viser også til at det er enkelte colectivos som har drevet ren voldsvirksomhet.

Andre kilder har uttalt seg mindre nyansert om Tupamaros, og hevder at det er en klar forbindelse mellom Tupamaros og grasrotgruppene på den ene siden og venezuelanske myndigheter på den andre. Det hevdes dessuten at grupper som Tupamaros opererer som en paramilitær gruppe (Rosales, e-post februar 2018). Ifølge Rosales har

colectivos økt sin maktposisjon de senere årene fordi populariteten til regjeringen har vært synkende på grunn av krisen den befinner seg i. Rosales viser til at under Chavez-regimet var det mindre misnøye i befolkningen, og dermed også mindre behov for disse gruppene til å utføre kontroll i form av trakasseringer osv. (Rosales, e-post februar 2018).

Colectivos (deriblant Tupamaros) blir generelt sett på som myndighetenes forlengede arm, ifølge Marsteintredet ved Universitetet i Bergen. Marsteintredet definerer dem som ikke-statlige, bevæpnede aktører som gjennomfører aksjoner uten å ha loven på sin side. De er en variant av en paramilitær gruppe, dvs. en privat organisasjon som er bevæpnet og som gjennomfører ulike tjenester for regjeringen. Colectivos operer fritt, ifølge Marsteintredet, dvs. at de ikke blir tiltalt for sine handlinger. De kan bli skutt og drept, men blir ikke stilt ansvarlig gjennom rettsprosesser (telefonsamtale, februar 2018).

Landinfo forstår det slik at det er store forskjeller mellom gruppene. Enkelte colectivos er knyttet til bestemte områder/bydeler, mens andre er større grupperinger og har aktiviteter som drives i flere områder. Marsteintredet viser til at gruppen Tupamaros er mer voldelig enn en del andre grupper, og de har stor geografisk spredning med forgreininger mange steder. Enkelte colectivos har formell kontakt innenfor sikkerhetsmyndighetene. Andre handler på egen hånd, men kan også handle på ordre fra andre. Gruppene utfører ofte handlinger der regjeringen ønsker å gjøre noe som de ikke har lov til å gjøre. Marsteintredet viser til at dette var synlig under protestbølgene i 2017. Nå i 2018 foregår det noe mer i det skjulte (telefonsamtale, juni 2018).

Det er vanskelig å vite om en person som er utsatt for sanksjoner fra los colectivos i ett område, vil få de samme problemene om han flytter til et annet område. En colectivo kan ha kontakter med personer i myndighetsapparatet i et annet område, men dette er vanskelig å vite, ifølge Marsteintredet. Marsteintredet viser til at noen colectivos kan ha et overvåkingsnettverk, men at det er vanskelig å vite omfanget av dette (telefonsamtale, juni 2018).

5.2.1 Los colectivos' involvering i demonstrasjonene i 2017

Etter at myndighetene i 2014 begynte å reagere mot personer som demonstrerte mot regimet, har begrepet colectivos blitt mer brukt for å beskrive bevæpnede grupper som støtter regjeringen, og som har angrepet demonstranter og antatte motstandere av regimet. Ifølge HRW har disse gruppene samarbeidet med myndighetene ved at de har utført arrestasjoner på deres vegne (HRW 2017b, s. 16).

FNs høykommissær for menneskerettigheter skriver i sin rapport fra august 2017 at de mottok en rekke redegjørelser om aktiviteten til regjeringstro bevæpnede grupper som de refererer til som bevæpnede colectivos i forbindelse med demonstrasjonene. Ifølge innrapporterte hendelser til OHCHR, har colectivos vært aktive med å forhindre demonstrasjoner og skal ha angrepet og skutt mot demonstrasjoner, journalister og forbipasserende, i tillegg til at de skal ha arrestert demonstranter (OHCHR 2017, s. 29).

Også etter at de store demonstrasjonene i 2017 fant sted, har los colectivos vært involvert i overgrep. Ifølge HRW (2018) sto venezuelanske myndigheter sammen med colectivos bak drapet på syv politimenn som hadde gått i opposisjon til regimet i januar 2018.

6. REFERANSER

6.1 SKRIFTLIGE KILDER

- Amnesty (2018, 27. april). *Urgent Action. Prisoners of conscience's release blocked*. London: Amnesty Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/documents/amr53/8290/2018/en/> [lastet ned 1. august 2018]
- Aponte, A. & Martinez, A. I. (2018, 12. mars). For poor Venezuelans, a box of food may sway vote for Maduro. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-food/for-poor-venezuelans-a-box-of-food-may-sway-vote-for-maduro-idUSKCNIG0173> [lastet ned 4. juni 2018]
- BBC News (2018a, 15. februar). Venezuela 'political prisoners' held hostage in jail riot. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-43070464> [lastet ned 7. mai 2018]
- BBC News (2018b, 14. august). Venezuela: Military figures arrested after drone 'attack'. *BBC News*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-45190905> [lastet ned 21. august 2018]
- Bull, B (2016, 19. april). Hvorfor er Latin-Amerika så voldelig? *Dagsavisen*. Tilgjengelig fra <https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/hvorfor-er-latin-amerika-s%C3%A5-voldelig-1.713598> [lastet ned 24. juli 2018]
- CNBC (2018, 21. mai). Venezuela's President Maduro wins election but could face sanctions. *CNBC*. Tilgjengelig fra <https://www.cnbc.com/2018/05/20/venezuelas-president-maduro-wins-presidential-vote-election-board-says.html> [lastet ned 4. juni 2018].
- Dagens Næringsliv (2016, 28. april). 720 drap i Oslo hvert år. *Dagens Næringsliv*. Tilgjengelig fra <https://www.dn.no/nyheter/utenriks/2016/04/28/0928/720-drap-i-oslo-hvert-r> [lastet ned 19. juli 2018]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2017a, 29. november). *Crackdown on Dissent*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/report/2017/11/29/crackdown-dissent/brutality-torture-and-political-persecution-venezuela> [lastet ned 18. april 2018]
- HRW (2017b, 29. november). *Venezuela: Systematic Abuse of Opponents*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2017/11/29/venezuela-systematic-abuses-opponents> [lastet ned 6. august 2018]
- HRW (2018, 25. januar). *As Perverse as it Gets in Venezuela*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2018/01/25/perverse-it-gets-venezuela> [lastet ned 20. april 2018]
- InSight Crime (2017, 27. november). *In Caracas, 4 children orphaned every day by violence*. Washington D.C.: InSight Crime. Tilgjengelig fra <https://www.insightcrime.org/news/analysis/in-caracas-4-children-orphaned-every-day-by-violence/> [lastet ned 19. juli 2018]
- InSight Crime (2018, 19. januar). *InSight Crime's 2017 Homicide Round-Up*. Washington D.C.: InSight Crime. Tilgjengelig fra <https://www.insightcrime.org/news/analysis/2017-homicide-round-up/> [lastet ned 19. juli 2018]
- IOM, dvs. International Organization of Migration (2018, 24. april). *Venezuelan Migration Situation Report No. 1 | 24 April 2018*. Genève: IOM. Tilgjengelig via Reliefweb <https://reliefweb.int/report/colombia/venezuelan-migration-situation-report-no-1-24-april-2018> [lastet ned 26. juli 2018]
- Koettl, C. & Marcolini, B. (2018, 10. august). A Closer Look at the Drone Attack on Maduro in Venezuela. *The New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2018/08/10/world/americas/venezuela-video-analysis.html> [lastet ned 21. august 2018]

- Krauze, E. (2018, 8. mars). Hell of a Fiesta. *The New York Review of Books*. Tilgjengelig fra <http://www.nybooks.com/articles/2018/03/08/venezuela-hell-fiesta> / [lastet ned 15. mars 2018]
- Kurmanaev, A (2018, 24. mai). The Tragedy of Venezuela. *The Wall Street Journal*. Tilgjengelig fra <https://www.wsj.com/articles/the-tragedy-of-venezuela-1527177202> [lastet ned 30. mai 2018]
- Landinfo (2018a, 22. august). *Den humanitære situasjonen*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/land/venezuela/> [lastet ned 22. august 2018]
- Landinfo (2018b, 22. august). *Migrasjon som følge av krisen i landet*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/land/venezuela/> [lastet ned 22. august 2018]
- Marco, M. G. (2017, 7. juli). Qué son los colectivos y cómo operan para "defender la revolución bolivariana" en Venezuela. *BBC News*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-40527998> [lastet ned 23. juli 2018]
- Marsteintredet, L (2017, 19. oktober). Damned if you do, damned if you don't. Den demokratiske opposisjonens dilemma i Venezuela. *Saktuelt* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://saktuelt.com/2017/10/19/damned-if-you-do-damned-if-you-dont-den-demokratiske-opposisjonens-dilemma-i-venezuela/> [lastet ned 23. april 2018]
- The New York Times (2018, 1. juni). Venezuela Releases Dozens of Political Activists. *The New York Times*. Tilgjengelig fra https://www.nytimes.com/2018/06/01/world/americas/venezuela-releases-prisoners.html?rref=collection%2Fsectioncollection%2Famericas&action=click&contentCollection=americas®ion=stream&module=stream_unit&version=latest&contentPlacement=9&pgtype=sectionfront [lastet ned 4. juni 2018]
- Norges Bank (u.å.). FAQ – Pengepolitikk, inflasjon og styringsrenten. Norges Bank. Tilgjengelig fra <https://www.norges-bank.no/pengepolitikk/faq-pengepolitikk/> [lastet ned 9. august 2018]
- NRK (2018, 28. mai). Nyhetsmorgen 28. mai. Benedicte Bull om Venezuela. *NRK*. Tilgjengelig fra <https://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB32010518/28-05-2018> [lastet ned 8. august 2018]
- OHCHR, dvs. United Nations Human Rights (2017, august). *Human rights violations and abuses in the context of protests in the Bolivarian Republic of Venezuela from 1 April to 31 July 2017*. Genève: OHCHR. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/Countries/VE/HCReportVenezuela_1April-31July2017_EN.pdf [lastet ned 23. april 2018]
- OHCHR (2018, juni). *Human Rights violations in the Bolivarian Republic of Venezuela: Downward spiral with no end in sight*. Genève: OHCHR. Tilgjengelig fra https://www.ohchr.org/Documents/Countries/VE/VenezuelaReport2018_EN.pdf [lastet ned 25. juni 2018]
- OVCS, dvs. Venezuelan Observatory for Social Conflict (2018a, 15. januar). *Conflictividad social en Venezuela en 2017*. [s.l.]: OVCS. Tilgjengelig fra <https://www.observatoriodeconflictos.org.ve/tendencias-de-la-conflictividad/conflictividad-social-en-venezuela-en-2017> [lastet ned 18. april 2018]
- OVCS (2018b, 10. april). *Conflictividad social en Venezuela en el primer trimestre de 2018*. [s.l.]: OVCS. Tilgjengelig fra <https://www.observatoriodeconflictos.org.ve/destacado/conflictividad-social-en-venezuela-en-el-primer-trimestre-de-2018> [lastet ned 18. april 2018]
- OVV, dvs. Observatorio Venezolano de Violencia (2018, 5. januar). Informe OVV de Violencia 2017. [s.l.]: OVV. Tilgjengelig fra <http://observatoriodeviolencia.org.ve/informe-ovv-de-violencia-2017/> [lastet ned 22. juni 2018]

- Renwick, D. (u.å.). 10 People Who Will (One Day) Rebuild Venezuela: The Rights Advocate. *Americas quarterly*. Tilgjengelig fra <http://americasquarterly.org/content/rights-advocate-alfredo-romero> [lastet ned 7. mai 2018]
- Reuters (2018, 27. juli). Maduro in denial over Venezuela hyperinflation: former finance minister. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-economy/maduro-in-denial-over-venezuela-hyperinflation-former-finance-minister-idUSKBN1KH2ED> [lastet ned 8. august 2018]
- Smith, R. (2018, 8. juni). Venezuela named world's most dangerous country again, poll finds. *CNN*. Tilgjengelig fra <https://edition.cnn.com/2018/06/08/world/gallup-venezuela-most-dangerous-country-intl/index.html> [lastet ned 22. juni 2018]
- Stefansen, A (2018, 26. mai). Hva nå, Venezuela? *NRK*. Tilgjengelig fra https://www.nrk.no/urix/hva-na_venezuela_-1.14055333 [lastet ned 4. juni 2018]
- SNL, dvs. Store Norske Leksikon. *Venezuela*. (sist endret 27. mars 2018). Oslo: Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra <https://snl.no/Venezuela> [lastet ned 8. august 2018]
- Strønen, I. Å. (2017). *Grassroots Politics and Oil Culture in Venezuela*. London: Palgrave. Tilgjengelig fra <https://www.palgrave.com/la/book/9783319595061> [lastet ned 6. august 2018]
- Transparency International (2018, 21. februar). *Corruption perceptions index 2017-Venezuela*. Berlin: Transparency International. Tilgjengelig fra <https://www.transparency.org/country/VEN> [lastet ned 19. juli 2018]
- Wedén, A.S. (2018, 9. august). Skal ha blitt forsøkt drept med droner: – Får Maduro til å se svak ut. *VG*. Tilgjengelig fra <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/6nA8wW/skal-ha-blitt-forsokt-drept-med-droner-faar-maduro-til-aa-se-svak-ut> [lastet ned 9. august 2018]
- Werner, A. (2018, 26. januar). *Latin America and the Caribbean in 2018: An economic recovery in the making*. Genève: World Economic Forum on Latin America. Tilgjengelig fra <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/latin-america-and-the-caribbean-in-2018-an-economic-recovery-in-the-making/> [lastet ned 18. april 2018]
- World Atlas (2018). *The Most Dangerous Cities in the World*. Quebec: World Atlas. Tilgjengelig fra <https://www.worldatlas.com/articles/most-dangerous-cities-in-the-world.html> [lastet ned 19. juli 2018]
- Aaser, K. (2017, 31. juli). Forsker om Venezuela-valg: – Fører til mer splid, konflikt og vold. *VG*. Tilgjengelig fra <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/rqR68/forsker-om-venezuela-valg-foerer-til-mer-splid-konflikt-og-vold> [lastet ned 24. april 2018]

6.2 MUNTlige KILDER

- Marin, Rios D. Møte i Oslo 30. april 2018.
Diego Marin Rios er colombiansk borger og følger situasjonen i både Colombia og Venezuela nøye.
- Marsteintredet, L. Telefonsamtaler 8. august 2017, 23. februar 2018 og 27. juni 2018, møte i Bergen 16. mars 2018 og e-post 10. august 2018.
Leiv Marsteintredet er førsteamanuensis ved Universitet i Bergen. Han er forsker på Latin-Amerika og er svært godt oppdatert på situasjonen i Venezuela.
- Rosales, A. E-post 16. februar 2018, telefonsamtaler 23. mai 2018 og 27. juni 2018.
Rosales er forsker ved Senter for Utvikling og Miljø ved UiO. Han er selv venezuelansk statsborger.
- Slettemark, G. Leder av Transparency Norge. Seminar Jeløya 25. mai 2018.
- Sæther, S.A. Telefonsamtale 23. juni 2018.

Sæther er professor i historie ved UiO. Han har blant annet forsket på temaer i latinamerikansk og karibisk historie.